15.12.2022

VIITE: ASIA O 53/2022 VP

LÄÄKKEIDEN SAATAVUUS

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa lääkkeiden saatavuuteen liittyen. Asia on ollut laajasti mediassa esillä ja herättänyt huolta lääkkeen käyttäjissä. Syy lienee erityisesti kahden lääkevalmisteen, Ozempicin ja Rivatrilin, saatavuushäiriöt loppuvuodesta 2022. Näitä kahta valmistetta lukuun ottamatta tilanne suomalaisissa apteekeissa on kuitenkin melko normaali.

Apteekkien tehtävänä on huolehtia, että väestö saa tarvitsemiaan lääkkeitä. Lääkkeiden saatavuushaasteita nähdään apteekeissa vuosi vuodelta enemmän, silti lääkkeiden saatavuus on suomalaisissa apteekeissa kansainvälisesti vertaillen huippuluokkaa. Apteekkariliiton vuosittain toteuttamissa toimitusvarmuustutkimuksissa apteekkien toimitusvarmuus on jo vuosia ollut 98-99 prosenttia, eli asiakas saa lääkkeen välittömästi mukaansa apteekista lähes aina. Silti katkot lääkkeiden saatavuudessa työllistävät apteekkeja koko ajan enemmän.

Saatavuusongelmien syy ei ole apteekeissa, vaan häiriö on aiempana lääkehuoltoketjussa. Kansalainen kuitenkin törmää saatavuushäiriöön useimmiten apteekissa ja apteekit hoitavat valtaosan kansalaisten informoinnista. Apteekit pienentävät tilanteista johtuvia haittoja ja potilasturvallisuusriskejä lääkevaihdolla ja yhteistyöllä muun terveydenhuollon kanssa.

Apteekkien toiminta lääkkeiden saatavuushäiriöissä

Suurin osa saatavuushäiriöistä koskee lääkkeitä, joille on markkinoilla olemassa rinnakkaisvalmiste. Apteekin tekemän lääkevaihdon avulla saadaan hoidettua arvioiden mukaan 70 - 80 % saatavuushäiriötilanteista. Useimmiten saatavuushäiriö ei siis edes näy asiakkaalle muuten kuin valmisteen vaihtumisena toisen tehtaan vastaavaan lääkkeeseen.

Kahdelle viime kuukausina puhututtaneelle valmisteelle, Ozempicille ja Rivatrilille ei ole markkinoilla rinnakkaisvalmisteita, joten potilaille ei ole ollut apteekissa tarjolla korvaavaa lääkehoitoa. Vaihtoehtoina on silloin pyrkiä etsimään lääkettä muista Suomen apteekeista, tai olla yhteydessä lääkäriin ja miettiä vaihtoehtoista lääkehoitoa potilaalle. Nämä tilanteet ovat kuormittavia potilaille ja työllistävät sekä apteekkeja että lääkäreitä.

Lääkettä voi etsiä Apteekkariliiton Lääkehaku-palvelusta, jossa lähes kaikkien Suomen apteekkien varastotiedot ovat julkisesti saatavilla. Lääkehaku-palvelusta lääkkeen käyttäjä löytää häntä lähimpänä sijaitsevat apteekit, joista hänen tarvitsemaansa lääkettä on saatavilla. Palvelua käyttävät myös apteekit ja lääkärit. Joskus lähin lääke on kaukana, ja asiakkaiden tiedetään matkustaneen satoja kilometrejä

SUOMEN APTEEKKARILIITTO | FINLANDS APOTEKAREFÖRBUND | THE ASSOCIATION OF FINNISH PHARMACIES (AFP)
ELIMÄENKATU 5, FI-00510 HELSINKI, FINLAND | TEL. +358 10 6801 400 |
INFO@APTEEKKARILIITTO.FI | WWW.APTEEKKARILIITTO.FI

tarvitsemansa lääkkeen vuoksi. Noin 200 suomalaista apteekkia palvelee verkossa ja asiakas voikin tilata tarvitsemansa lääkkeen verkkoapteekin kautta kotiinsa vaikka toiselta puolelta Suomea.

Lääkkeiden hamstraus on haitallinen ilmiö

Viime vuosien aikana on nähty kolme isoa lääkkeiden kysyntäpiikkiä. Koronapandemian alkupäivinä apteekkien kipulääkehyllyt tyhjenivät ja reseptilääkkeidenkin kysyntä oli poikkeuksellisen korkealla. Äkillisen kysynnän kasvu johti lääketukkuliikkeiden logistiikkavaikeuksiin, joiden vuoksi koko maan lääkehuolto oli muutamia päiviä sekaisin.

Epävakaa maailmantilanne aiheuttaa suomalaisissa ymmärrettävää huolta, jonka on nähty johtavan helposti ylireagointiin. Esimerkiksi jodiin liittyvä viestintä johti muutamien päivien mittaiseen asiakasryntäykseen apteekeissa sekä maaliskuussa että syyskuussa 2022. Tämän vuoksi lääkkeiden saatavuuteen liittyvän keskustelun on oltava vastuullista ja korostettava sitä, että terveydenhuollon ammattilaisten avulla lääkepuute-tilanteetkin saadaan ratkeamaan potilaan parhaaksi.

Lääkepuutteet vaivaavat myös sairaaloiden lääkehuoltoa

Lääkkeiden saatavuushäiriöt ovat ongelma myös sairaaloiden lääkehuollossa. HUS apteekin mukaan saatavuuskatkokset ovat yli kymmenkertaistuneet vuosikymmenen aikana, erityisesti viime vuosina. Korvaavien valmisteiden etsiminen ja hankinta vaatii pelkästään HUS apteekeissa nykyään jo yhden farmaseutin kokopäiväisen työpanoksen. Kuten avohuollon apteekeissakin, sairaaloissa valmisteiden vaihtuminen edellyttää lääkeinformaation, hoitoprotokollan päivityksen ja kaikesta työstä huolimatta altistaa potilasturvallisuusriskeille.

Lääkkeiden toimittamista on sujuvoitettava

Lääkkeiden saatavuushäiriöt kuormittavat sekä apteekkeja että lääkäreitä ja resurssipulasta kärsivä terveydenhuolto tarvitsee ratkaisuja tähän. Apteekissa lääkkeen toimittamisesta ja lääkeneuvonnasta vastaavat terveydenhuollon ammattilaiset ovat yliopistokoulutuksen saaneita farmaseutteja ja proviisoreita. Heillä on laaja-alainen ymmärrys lääkkeiden vaikutuksesta, niiden käytöstä ja lääkkeisiin liittyvistä riskeistä.

Lääkkeen toimittamiseen liittyvät ongelmat kasvattavat asiakkaiden lääkekustannuksia, kuormittavat muuta terveydenhuoltoa, vievät aikaa lääkeneuvonnalta, viivyttävät lääkehoidon aloitusta ja turhauttavat farmasian ammattilaisia apteekeissa. **Jos farmaseuteille ja proviisoreille annettaisiin nykyistä laajemmat oikeudet lääkevaihtoon, voitaisiin farmaseuttisella ammattitaidolla hoitaa osa saatavuushäiriötilanteista ilman lääkäreiden ja potilaiden kuormittamista.**

Lääkkeen toimittamiseen liittyy lukuisa määrä säädöksiä, joiden tarkoituksena on turvata hyvää lääkehoitoa. Tällä hetkellä säädökset ovat kuitenkin niin jäykkiä, ettei niistä voi poiketa silloinkaan, kun niiden noudattaminen johtaisi sekä lääkkeen käyttäjän että yhteiskunnan kannalta irrationaaliseen lopputulokseen. Apteekki ei voi korvata esimerkiksi saatavuushäiriössä olevaa 500 mg antibioottitablettia

kahdella apteekin varastosta löytyvällä 250 mg antibioottitabletilla, vaikka muokkaisi annosohjetta vastaavasti.

Lääkkeiden toimittamisen sujuvoittaminen näiltä osin lisäisi apteekkitoiminnan kustannusvaikuttavuutta ja helpottaisi terveydenhuollon kuormitusta, myös lääkäreitä, jotka tällä hetkellä joutuvat apteekkien pyynnöstä korjaamaan reseptejä silloinkin, kun se voitaisiin tehdä apteekissa.

Tarvittava lainsäädäntömuutos tilanteen korjaamiseksi

Lääkelakia tulisi muuttaa siten, että toimittaessaan reseptilääkettä apteekilla on oikeus vaihtaa lääkevalmisteen lääkemuotoa, pakkauskokoa, kappalemäärää ja vahvuutta vastaavaan toiseen lääkevalmisteeseen edellyttäen, että lääkärin määräämä lääkeaine, annostus ja hoidon kesto eivät muutu.

Lääkelain 57 b §:n 1 momentti tulisi muuttaa seuraavasti: *Toimittaessaan lääkärin, hammaslääkärin tai muun lääkkeen määräämiseen oikeutetun terveydenhuollon ammattihenkilön lääkemääräykseen perustuvaa lääkevalmistetta apteekilla on oikeus vaihtaa lääkevalmiste lääkevalmisteen pakkauskokoa, kappalemääriä ja vahvuutta vastaavaan toiseen lääkevalmisteeseen edellyttäen, että lääkärin määräämä lääkevalmisteen annostus ja hoidon kesto eivät muutu.*

Kunnioittavasti,

Charlotta Sandler
farmaseuttinen johtaja, FaT